

Digitaliseringsstrategi HF 2024-28 – «Digital kompetanse i humaniora»

Innledning

Verden preges i dag på utallige måter av det digitale skiftet. Teknologi preger i stadig sterkere grad samfunnet. På digitale plattformer konsumeres (og produseres) kultur og underholdning, nyheter og informasjon, varer og tjenester kjøpes og selges, politikk og livssyn diskuteres, sosiale fellesskap utfoldes for bare å nevne noe. Slik produseres nye data, som i sin tur kan danne grunnlag for forbedrete produkter, mer effektiv ressursutnyttelse og høyere livskvalitet. Digitalt skapte data danner også grunnlag for ny næringsvirksomhet og sysselsetting. Samtidig bidrar det digitaliserte samfunnet til nye former for overvåking, kontroll og manipulasjon. Tilsvarende skjer det endringer på individnivå. Vi har enklere tilgang på data, informasjon og underholdning enn noen gang, men individet påvirkes av de digitale teknologiene som det omgir seg med og inngår i praksis med.

For å forstå, utforske og utvikle disse relativt nye samfunnsfenomenene med store konsekvenser for enkeltindividets handlingsrom og fremtid, er humaniora nødvendig.

Den strategiske satsingen *Digital kompetanse i humaniora* søker å ta humanioras samfunnsoppdrag på alvor ved en systematisk innsats for å heve den digitale kompetansen ved fakultetet innenfor både utdanning og forskning. Fakultetet har den størrelse og kvalitet som er nødvendig for å kunne gå i front og gjøre fremtidens humanister til kyndige og kritiske brukere av digitale metoder og teknologier. Dette skal bidra til å styrke humanistenes plass i norsk og internasjonalt arbeidsmarked, samt styrke den humanistiske kunnskapens betydning i løsningen av fremtidens store samfunnsutfordringer og -oppdrag.

En strategisk satsing fra fakultetets side skal bidra til å legge forholdene til rette for at disse målsettingene kan oppfylles i løpet av det neste tiåret:

- Alle studieprogrammene skal definere den fagspesifikke digitale kompetansen studentene skal tilegne seg i løpet av studiet.
- Utdanningene skal benytte hensiktsmessige digitale hjelpemidler og innføring i digitale metoder.
- Digitale forskningsinfrastrukturer skal utvikles eller videreutvikles og tas i bruk på tvers av fakultetet. De må forvaltes, driftes og utvikles på en forsvarlig måte og med langsiktige perspektiver.
- HF skal tydeligere delta i utvikling av og forskning på det datadrevne samfunnet.
- Det skal gjennomføres et differensiert og faglig relevant digitalt kompetanseløft for alle ansatte i hele organisasjonen.

I: Utdanning

Innledning

Dagens studenter, også innenfor humaniora, møter et arbeidsliv som i stadig økende grad krever og etterspør digital kompetanse og evne til kritisk tenkning om det datadrevne samfunnet. Derfor ønsker studentene en klarere formulert digital kompetanse i utdanningene.

Det er HF's ansvar å tilse at våre studenter har den nødvendige digitale kunnskapen som forventes av dem i dagens og framtidens arbeidsmarked. I dette arbeidet vil det være viktig å se hele utdanningsløpet under ett, og søke å integrere utdanning og forskning. Digitalisering må bli en integrert

del av utdanningsløpet, og vi skisserer tre tiltak, der det første er avgjørende viktig: Det er kun ved å gjøre digital kompetanse til et gjennomgripende element i alle utdanningene at fakultetet kan sies å ha tatt et betydelig digitalt løft. For å styrke både arbeidslivsrelevans og sammenhengen mellom forskning og utdanning bør man også søke muligheter for å utvikle praksisemner i tilknytning til pågående forskning.

Valgfrie emner som kan velges av de spesielt interesserte, vil være et godt supplement, men hovedmålet er å utvikle integrert kompetanse, som skal være fagspesifikk og komme i tillegg til den grunnleggende disiplinspesifikke kompetansen som alt ligger i utdanningene.

Dette vil skape behov for å kartlegge ikke bare hva fagmiljøene mener skal inn som digital kompetanse i utdanningene, men også hvilken kompetanse fagene besitter på dette feltet i dag og eventuelt hvilke kompetansehevingstiltak som kreves. Muligens vil det også være nyttig å undersøke arbeidsgivernes behov for og forventninger til kompetanse hos kandidatene fra HF.

Mye godt utviklingsarbeid er i gang på instituttene, og det vil være viktig at en strategisk satsing kan koordinere disse og skape en kultur for deling på tvers av fakultetet. Fagmiljøene og instituttene må selv sette agendaen og støttes av en strategisk satsing på fakultetsnivå. Fakultetet må imidlertid, i dialog med instituttene, utvikle en fakultetsovergripende tjeneste i form av et kompetansesenter som kan bistå institutter og fagmiljøer. Digital kompetanse bør være generisk nok til at det gir god mening for flere institutter å samarbeide om kurs og emner.

Tiltak 1: Integrere digital kompetanse i fakultetets undervisningsfag og disipliner

Arbeidsgruppa mener fakultetet må ha som mål at alle grader gitt ved HF skal gi studentene relevant generell og fagspesifikk digital kompetanse. Hvert enkelt emne trenger ikke ha en eksplisitt digital komponent, men grader og lengre studieløp skal ha det.

Første skritt vil være en bred kartlegging, som inkluderer en bestilling til instituttene om å selv definere den fagspesifikke digitale kompetansen for sine studieprogram. For noen fag vil dette være en enkel oppgave, mens det for andre vil være mer utfordrende. Dernest bør det foretas en kartlegging av eksisterende digital kompetanse blant lærerne. Kartleggingen skal munne ut i konkrete implementeringsplaner. Denne delen av tiltaket vil, sammen med andre tiltak, kreve et forprosjekt i 2023. Forprosjekt beskrives i notatets siste del. Fra og med 2024 skal kompetanseheving i form av kurs og seminarer finne sted, på bakgrunn av de behov som har meldt seg gjennom forprosjektet.

Kostnader

Kostnadene ved dette tiltaket er av to typer; frikjøp av ansatte som deltar, og utgifter til selve kursene. Instituttene bør dekke det første ved at ansatte som vil delta, får noe fritak fra undervisningen. Utgiftene til kurs og seminarer dekkes av fakultetet gjennom midlene til Strategiske satsinger. Det hele koordineres fra fakultetet, i tett samarbeid med instituttene. Utviklingsarbeidet i fagmiljøene kan understøttes ved at den strategiske satsingen tilbyr såkornmidler for utvikling av utdanningstilbud innenfor og mellom fakultetets administrative og faglige grenser. Arbeidsgruppen anbefaler at man legger til rette for utprøving og innovasjon på dette feltet gjennom å utlyse såkornmidler.

Det å utvikle kursmoduler bør legges til en fakultetstjeneste, men avhenger av bestillinger og behov hos instituttene. De administrative kostnadene må også synliggjøres, og vil ligge både på institutt og fakultet.

Tiltak 2: 40-gruppe i digital humaniora

Arbeidsgruppa foreslår at det opprettes en 40-gruppe som skal være et ekstra tilbud for studenter som ønsker en kompetanseheving innen digital humaniora. Det understrekes at denne 40-gruppen vil være en ytterligere kompetanseheving som går ut over det som legges inn av digital kompetanse i alle studieprogrammene (tiltak 1).

På bakgrunn av en kartlegging av hvilke emner som kan inngå, og hvilke som evt. bør etableres, opprettes det en 40-gruppe. For å opprette en emnegruppe bør det være et institutt som ønsker å være ansvarlig for emnegruppen. Dette kan for eksempel være det instituttet som har flest emner i 40-gruppen. 40-gruppen bør følge de generelle kravene til en emnesammensetning. Studiedekanen må godkjenne eventuelle emnegrupper som ikke følger de generelle kravene.

Kostnader

En ny 40-gruppe skal bygge på eksisterende emner og tilbud, og innebærer slik sett ingen vesentlige kostnader. Arbeidet bør utføres og koordineres av en arbeidsgruppe hvor instituttene er representert. Dersom nye kurs skal utvikles kan forprosjektmidler stilles til rådighet.

Tiltak 3: EXFAC

Arbeidsgruppa foreslår å bruke EXFAC03-emnene til å gjøre digitalisering og digital kompetanse til en obligatorisk del av utdanningsløpet, siden alle studenter skal ta et EXFAC03-emne. Exfac er et godt sted for å legge inn en vitenskapsteoretisk refleksjon, med grunnleggende spørsmål og kritiske perspektiver knyttet til digitalisering og digital kompetanse (kunnskapskultur, rolleforståelse, personvern, opphavsrett, betydningen av big data, algoritmetenkning med mer).

Dette tiltaket må imidlertid inngå i et mer omfattende arbeid med å kartlegge hvordan exfac fungerer på tvers av fakultetet og hvordan exfac eventuelt kan justeres, også for å inkludere digital kompetanse i utdanningsløpene.

Kostnader

Dette arbeidet bør koordineres av fakultetet, og det vil legge beslag på noen administrative ressurser. Kostnader til et utviklingsarbeid vil kunne dekkes fra satsingen.

II: Forskning

Innledning

Som nevnt innebærer det digitale skiftet store samfunnsendringer. Disse endringene påvirker samfunnsformasjonen og enkeltindividets liv. Slik innebærer det digitale skiftet forskningsutfordringer der innsats fra humaniora er nødvendig. Den strategiske satsingen retter seg inn mot nye forskningsoppgaver, -objekt og -spørsmål. Dette innebærer ikke at satsingen skal styre fakultetets forskere i bestemte retninger, men den skal bidra til å legge forholdene til rette for at HF kan møte denne utfordringen.

Forskningen blir også stadig mer digitalisert. Mange nye studieobjekter er digitale fra start, mens gamle tekster, lyd og video digitaliseres og gjøres tilgjengelig i databaser. Datamaskinen er mange humanistiske forskeres viktigste verktøy i det daglige og brukes til både kvalitative og kvantitative analyser. Nye spørsmål kan stilles også til «tradisjonelle» humanistiske forskningsobjekt. Flere

humanistiske forskere jobber også i ulike former for laboratorier. Det krever en annen form for organisering og støttefunksjoner, ofte i grupper.

Samtidig er datamaskinen for mange forskere primært et søke- og skriveverktøy. Det kreves et kompetanseløft for å kunne vurdere og ta i bruk andre funksjoner, for å utforske store data og for å formulere andre typer spørsmål til materialet enn det den analoge forskningssituasjonen tillater. Dataeksplosjonen er en mulighet, men også en utfordring. Store datamengder muliggjør komparative studier og avanserte analyser, men kan også være krevende med tanke på personvern og opphavsrett. Det er viktig at humanistiske forskere er med på å forme politikken rundt anvendelse og arkivering av forskningsdata, og relevante infrastrukturer. Her er museene og biblioteket åpenbare samarbeidspartnere.

Det er viktig at humanistiske forskere tar et tydeligere eierskap til diskusjoner om teknologi. Teknologier skapes av og for mennesker, og humanister er i en posisjon til å kritisk reflektere rundt teknologiens plass i samfunnet og for den enkelte samt undersøke etiske og normative, estetiske og kulturelle, samfunnsmessige og historiske dimensjoner ved "det digitale skiftet". Humanister kan i økende grad også være premissleverandør og delta aktivt i utviklingen av nye teknologier. Del 3 av strategiske satsinger bør åpne for tildeling av midler til forskningsprosjekter innenfor disse temaene.

Tiltak 4: Etablering av en ressursenhet for digital humaniora

Etter diskusjon med instituttene er det bestemt at de eksisterende enhetene DMLF (Digitale medier i læring og forskning, ved IT-seksjonen) og Tekstlab (Tekstlaboratoriet ved ILN) blir slått sammen til en ny ressursenhet for digital humaniora. Den nye enheten, "Ressurscenter for digital humaniora", skal bidra inn i digitale forskningsprosjekter, både i søknadsutvikling og drift. Dessuten bør enheten koordinere og tilby kurs for ansatte i digital metodikk, eventuelt også i samarbeid med HF:Studio.

Den nye enheten skal ha en sentral rolle i denne delen av den digitale satsningen. For at det skal bli mulig må enheten tilføres ekstra ressurser i perioden for satsingen, for å bygge opp kapasitet og kompetanse, men det må samtidig planlegges for drift etter at satsingen fases ut.

Det kan samtidig være formålstjenlig å sørge for en god koordinering av fakultetets lab-virksomhet i en større "HumanLab" for å sikre bred tilgjengelighet og langsiktig drift. Dette forutsetter også koordinering mellom flere fakulteter, og bør synliggjøres i UiOs veikart for forskningsinfrastruktur.

Kostnader

Utviklerkapasiteten ved ressurscenteret bør utvides f.o.m. 2024. Videre kan tilsetting i en eller flere professor II-stillinger være et godt virkemiddel for å gi fakultetet mer og bredere kompetanse. Dette forutsetter en god prosess i forkant for å sikre at man får tak i forskere som er relevante for mange fagmiljøer. Det bør også frikjøpes en faglig nestleder i 25% stilling i tillegg til dagens leder. I tillegg bør senteret ha midler til å leie inn studentmedarbeidere og arrangere kurs, workshops med mer.

Tiltak 5: Søkornmidler til forskningsmiljøer

Det kan være vanskelig for forskere å komme i gang med digitale metoder i forskning. Selv med en god idé er det ofte nødvendig med pilotarbeid for å konkretisere oppgavene som skal gjøres og skaffe seg den erfaringen med tekniske løsninger som er nødvendig for å skrive en overbevisende søknad. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at man legger til rette for utprøving og innovasjon på dette feltet gjennom å utlyse søkornmidler til digitale prosjekter.

HF digital

Det bør legges opp til enkle utlysninger med et gitt sett av kriterier. Det vil være en fordel om søknadene er reelle piloter med mulighet til å støtte opp under senere prosjektsøknader. Ordningen administreres av det nye ressurscenteret.

Kostnader

Årlig beløp tilgjengelig til fordeling etter søknad.

Tiltak 6: Bistand til utvikling av prosjektsøknader

For prosjekter med en betydelig digital komponent er det viktig at de tekniske miljøene kommer inn allerede i søknadsprosessen, både for å bidra til å skrive en god søknad og for å sørge for en realistisk budsjettering og framdriftsplan. Det nye ressurscenteret er tenkt som et bredt utviklert miljø for hele fakultetet som også skal kunne bistå i søknadsprosesser. I etableringsfasen for den nye enheten vil noe ekstra ressurser være nødvendig for å nå ut til nye brukergrupper og tilegne seg den kompetansen som trengs for å bistå dem. Det er viktig å involvere de fast ansatte for å kunne beholde kompetansen også etter prosjektperioden.

For å oppmuntre til søknader foreslår arbeidsgruppen videre at det som en del av det digitale løftet legges inn midler til egenandeler i prosjekter med en digital komponent som får ekstern finansiering, samtidig som prosjektsøknadene innbefatter kostnader til teknisk drift og utvikling i form av ingeniør-/utviklerstillinger.

Det nye ressurscenteret koples på relevant prosjektutvikling av forskningsrådgivere/-ledere ved instituttene. Fakultetsledelsen vurderer søknader om egenandeler i eksternfinansierte digitale prosjekter.

Kostnader

I prosjektperioden tilføres denne enheten ekstra ressurser, f.eks. i form av midlertidig stillinger som kan bidra til å komplementere kompetansen i enheten slik at den kan betjene hele fakultetet. På sikt bør den økte aktiviteten finansieres av eksterne prosjektmidler. Tiltaket vil også kreve administrative ressurser i form av forskningsadministrativ støtte og det må avklares hvordan dette skal organiseres både i satsingsperioden og som varig løsning. Det må settes av et budsjett for å støtte egenandeler i prosjekter.

Tiltak 7: Digitale løsninger og infrastruktur

Fakultetet må ha god oversikt over eksisterende løsninger og infrastrukturer og sørge for at disse når bredt ut til relevante brukergrupper. Det er også viktig å være aktiv i arbeidet med lokale, nasjonale og internasjonale løsninger, særlig Nasjonalt vitenarkiv og European Open Science Cloud (EOSC).

Det nye ressurscenteret bør være et knutepunkt med oversikt over eksisterende ressurser og behov internt på fakultetet og evt. koblinger til miljøer ved andre fakulteter. Samarbeid bør videreutvikles og arbeidsdeling må avklares med Usit, UB og Senter for digital forskerstøtte (DSC), Kulturhistorisk museum og Nasjonalbiblioteket.

Kostnader

Sammen med flere andre tiltak vil kostnadene her være knyttet til etablering av en ressursenhet og styrking av kapasiteten til denne i perioden med midler fra en midlertidig satsing.

III: Kompetanseheving for ansatte

Innledning

Tiltakene under både utdanning og forskning vil utløse behov for kompetanseheving i hele organisasjonen. Administrasjonen må ha den nødvendige kompetansen for å kunne yte støtte til både forsknings- og utdanningsaktivitet. For å lykkes må denne strategiske satsingen dermed ha et opplegg for kurs og opplæring av ansatte.

Det danske samarbeidet innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, "Digital Curriculum", tilbød for eksempel en kurspakke innenfor Python, R, statistikk, kunstig intelligens og maskinlæring mm. De har også egne ressursider for historikere og litterater. En slik modell kan implementeres her også, muligens i samarbeid med HF i Bergen og/eller Trondheim, eventuelt også i samarbeid med UB og NB.

Tiltak 8: Kurs til ansatte

Etter innspill fra fagmiljøene må satsingen innebære ressurser til å tilby kurs, kurspakker og annet opplegg for kompetanseheving på tvers av organisasjonen. Dette tiltaket må koordineres fra satsingen, men springe ut av faglige initiativ. Kursene som tilbys må være generiske nok til at de kan treffe flere fagmiljøer på fakultetet. Slik vil en ønsket effekt også være økt samarbeid over institutt- og faggrenser.

En kartlegging av kompetanse og kompetansebehov på tvers av hele organisasjonen må danne grunnlag for tilbudet av kurs og kompetansehevende tiltak. Kollegaveiledning bør også utnyttes i et kompetansehevingsøyemed.

Kostnader

Eksterne kurs kan være en del av dette, men man bør primært utvikle samarbeid med enheter på UiO (UB og USIT). Fakultetets digitale ressurscenter bør koordinere arbeidet, eventuelt i samarbeid med en faglig koordinator for satsingen (se nedenfor)

Tiltak 9: Digitale metoder i undervisning og digitale læringsformer

Støtte til styrking av digitale metoder og digitale læringsformer i undervisningen bør også være en del av denne satsingen. Mye har skjedd på dette området de siste årene, men det er fortsatt behov for kompetanseheving. Satsingen bør legge til rette for digitale læringsformer, og heve IT-kompetansen til undervisere, samt sikre at studentene lærer å ta i bruk digitale metoder og kritisk reflektere over disse i den undervisningen fakultetet tilbyr.

Kostnader

HF: Studio vil kunne være sentral i denne delen av satsingen, ved å koordinere de ansattes opplæring i digitale undervisningsmetoder, samt bidra til god integrering av digitale læringsplattformer og undervisningsopplegg drevet fram av det digitale skiftet. En slik enhet må tilføres noen ekstra ressurser i satsingsperioden for å øke kapasiteten til rådgivning, teknisk hjelp, kursutvikling med mer. Det kan også være aktuelt å tildele såkornsmidler.

IV: Forprosjekter og koordinering av satsingen

Faglig koordinator

Ikke alle de foreslåtte tiltakene i denne satsingen innebærer så store direkte kostnader, men satsingen vil bety mange prosesser og stort behov for koordinering. Det er behov for en tydelig faglig ledelse av arbeidet og god koordinering på tvers av fakultetet, og mellom utdanning og forskning. Det er vanskelig å se for seg at dette kan gjøres med de ressursene som eksisterer i dag. Arbeidsgruppa foreslår derfor at det tilsettes en koordinator for satsingen i minst 50 prosent stilling. Denne faglige koordinatoren må ha tett kontakt med fakultetsledelsen og være plassert på fakultetet, men like viktig er evnen til å forstå behovene og være i kontakt med fagmiljøene på instituttene. Frikjøp av fast vitenskapelig tilsatt i 50% er en måte å gjøre dette på etter modell fra ph.d.-leder og lignende, men man kan også vurdere en prosjektilsetting for tre år, da i full stilling.

Forprosjekter 2023

For flere av de foreslåtte tiltakene vil det være hensiktsmessig med forprosjekter slik at den strategiske satsingen kan komme i gang uten opphold f.o.m. 2024. Som grunnlag for gjennomføring av de foreslåtte tiltakene ovenfor forslås følgende forprosjekter gjennomført i 2023, og at det settes av ressurser til dette.

Utdanning

Digital kompetanse i utdanningene: Som del av forprosjektet bør hele emneporteføljen gjennomgås. Det bør gjennomføres et systematisk arbeid der behovet for digital kompetanse og kritisk refleksjon rundt digitalisering kartlegges. Hva fagmiljøene selv vil inkorporere i fagene bør være styrende, dvs. at fagene skal utfordres til å definere den fagspesifikke digitale kompetansen som studentene skal tilegne seg i løpet av studiet. Videre bør man kartlegge etterspørsel og behov hos arbeidsgivere, eventuelt justere eksisterende arbeidsgiverundersøkelse. Det bør også kartlegges hva som nå gjøres i skolen etter innføring av den nye læreplanen.

40-gruppe: Det må kartlegges hvilke emner som kan inngå i en ny 40-gruppe innen digitalisering, inkludert eventuelle koblinger til andre fakulteter. Det må også gjøres en del vurderinger før opprettelsen av en 40-gruppe:

- Hvilket institutt skal være ansvarlig?
  - Det vil være naturlig at det instituttet som har flest emner i 40-gruppen får tildelt ansvaret for den, dermed burde det foreligge en kartlegging av hvilke emner som skal inngår i 40-gruppen før dette tas stilling til.
- Skal noen av emnene være obligatoriske?
- Sjekke om emnene har forkunnskaper. Emnene som inngår i 40-gruppen bør være uten obligatoriske forkunnskaper
- Hva skal være den røde tråden i emnene?
- Hvilken studentgruppe ønsker en å appellere til?

Fakultetsledelsen bør gi studieseksjonen en bestilling som deretter tas videre med instituttene.

EXFAC: Bruken av og innretningen av exfac bør gjennomgås på hele fakultetet (se ovenfor). Spørsmålet om hvilke grunnlagsproblemer EXFAC03-emnene skal belyse vil være vesentlig her, og det går ut over

HF digital

selve satsingens avgrensning, men kan henge sammen. Hva som gjøres på andre fakulteter bør også undersøkes nærmere.

Forskning

Etablering av ressurscenter: Den nye enheten på fakultetet skal etableres i 2023. Et forprosjekt bør kunne tilføre ressurscenteret ekstra midler slik at det er i full drift fra starten av 2024. Dersom man velger å tilsette i prof.II-stilling(er) må utlysning finne sted i 2023.

Kompetanseheving

Kurs til ansatte: En kartlegging av kompetanse og kompetansebehov på tvers av hele organisasjonen må danne grunnlag for tilbudet av kurs og kompetansehevende tiltak. En koordinert behovs- og kompetansekartlegging bør gjennomføres i 2023.

På bakgrunn av kartlegging, må det utvikles kompetansehevende tiltak for flere grupper og formål:

- Digitale verktøy i forskning
- Egne forskerutdanningskurs
- Digital undervisning
- Administrasjon, for bedre forsknings- og undervisningsstøtte og for mer effektiv administrasjon.